

Symbol

Za symbol považujeme vše, co není jen tím, čím „jest“, ale co poukazuje ještě na něco jiného. Tomuto „poukazování dál“ se už od starých Řeků dostalo pojmenování „metaferein“, odtud „metafora“ – i když v jiném než dnešním smyslu. Když se tážeme po povaze „metaforické funkce“ v nejširším smyslu, dostáváme se do jistého napětí a rozporu s tradičními významy slova „symbol“. Prakticky každá skutečnost, každý skutečný „objekt“ odkazuje v některých směrech na svůj širší (reálný) kontext: každý reálný atom (na rozdíl od virtuálního) odkazuje na reálný svět, v němž má své místo a svůj čas. Nejprve však musíme rozlišit trojí typ takto široce pojatého „symbolu“: a) určitá skutečnost (reálný objekt – zatím zůstáváme u takto redukovatelného pojetí) je „symbolem“ už tím, že něčím „jest“, neboť nutně poukazuje na to, co její skutečnost umožnilo a založilo. Pokud tomuto „poukazování“ správně porozumíme, můžeme z výskytu takové skutečnosti usuzovat na blízkost některých skutečností jiných (vlivem starých Řeků se toto vymezení chápe redukovatelně na usuzování na příčiny; k tomu jindy); tak např. frekventovaný výskyt (příp. obsah v popelu) některé rostliny poukazuje na určitý typ podkladu (chemické složení půdy, které bychom ovšem mohli zjišťovat také jinak). b) Určitá skutečnost poukazuje – nechtěně, event. i záměrně – na sebe, např. stopami, pachem, hlasitým přivoláváním samičky nebo svícením v trávě, ale „počítá“ fakticky s reakcí někoho dalšího: je to záměrný resp. záměr jakoby napodobující a předstírající signál pro někoho druhého. V obou těchto dvou prvních případech vlastně nejde o „symbol“ v pravém slova smyslu, ačkoli tu je nepochybně jakési „překračování“ či „přesahování“ neutrální „danosti“, kterou si každý může interpretovat jak chce nebo jak mu to jeho „přirozenost“ dovoluje či přikazuje. A pak tu je třetí případ, který považujeme za stěžejní resp. plnohodnotný: nějaká skutečnost poukazuje k něčemu, co tu není nejenom tak, že to je „jinde“, nýbrž že to není ani nikde jinde – leda že by se na jejím „uskutečnění“ podílel ještě také někdo jiný, byť bez souvislosti s „námi“ (ale tak, že se o tom s ním můžeme eventuálně také nějak dorozumět, domluvit). Prakticky všechny jednotlivě se od sebe lišící případy tohoto druhu mají něco společného s jazykem, zejména se slovesnou tvorbou: buď jde o symboly spjaté s vyprávěním (kdysi s mýtem) nebo o symboly spjaté s pojmy, např. matematické a geometrické, ale také vědecké a zejména filosofické.

(Písek, 040313-3.)